

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜREKLİLİĞİ BAĞLAMINDA CEBECİ'DEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİNİN TARTIŞILMASI

27

Azize Elif YABACI¹

¹ TED Üniversitesi, Mimarlık Bölümü,
elif.yabaci@tedu.edu.tr.

ÖZET

Yeni Türkiye, ülkenin merkezinde modern bir şehir yaratmak amacıyla Ankara'yı Cumhuriyet'in başkenti olarak seçmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın ardından 1923'te İstanbul'a dönüp İmparatorluğu yeniden kurmak yerine, reformları gerçekleştirmek için Ankara yeni kurulan Cumhuriyet'in başkenti ilan edildi. Cebeci, Ankara'nın başkent oluşuna ve gelişimine başından beri tanıklık etmiş birkaç semtten biridir. Jansen Planı'nda Cebeci semti orta gelir grupları için konut alanı olarak önerilmiştir. Ayrıca Cebeci'nin yüksek öğrenim binalarına ev sahipliği yapması düşünülmüştür. Semt yıllar içinde çeşitli sosyal, politik ve mekânsal dönüşümlere maruz kalmıştır. Kent merkezine yakın konumu, eski ve yeni kent arasındaki pozisyonu, semtin karakterinin önemli bir parçası olan üniversite kampüsleri, hastaneler, okullar ve çakışan kentsel ulaşım katmanları (araç ve yaya) söz konusu bölgenin morfolojik ve mekânsal oluşumunu etkilemiştir.

1999 Marmara Depremi ile birlikte gündeme gelen ve yoğun inşa pratiğinin bir parçası olan kentsel dönüşüm kavramı, süreç içinde gelişerek çıkarılan yasalarda var olan eski kent dokularının yok edilerek yeni yapılar inşa edilmesi pratiğine dönüşmüştür. Cebeci, Ankara'da yoğun olarak görülen bu 'kentsel dönüşüm' pratiğinin odaklarından biri olarak, son yıllarda yoğunlaşan kentsel dönüşüm projeleriyle Ankara'nın başkent ilan edilmesiyle başlayarak oluşan yapıli çevre ve kültürel miras stoğunun yok olması tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bu bildiri kapsamında, Cebeci'nin farklı dönemlerdeki mimarlık pratikleri ve planlama kararları sonucu oluşan çok katmanlı kent dokusu ve son yıllarda yoğun olarak görülen yıkım ve yeniden yapım faaliyetleri sonucu söz konusu dokunun kaybı ortaya konacaktır. Bu amaçla, semtin gelişimine dair literatür taraması sonrası, kent planları, belediye arşivlerinden elde edilen hali hazır haritalar, öğrenci projeleri kapsamında farklı dönemlerde yapılan belgeleme çalışmaları sonucu oluşturulan haritalar ve son olarak, yakın geçmişte yürütülen Bilimsel Araştırma Projesi ile elde edilen dijital veri tabanı karşılaştırılarak değişen ve yok olan kentsel doku ve kültürel miras ortaya konacaktır. Ek olarak, söz konusu kent dokusu üzerindeki farklı ölçeklerdeki kentsel dönüşüm projelerinin de bir dökümü yapılacaktır. Buradan yola çıkarak, korunmasında özellikle sorunlar yaşanan modern sivil mimari örneklerini barındıran semtte, kentsel dönüşüm projesi olarak tanımlanan uygulamaların

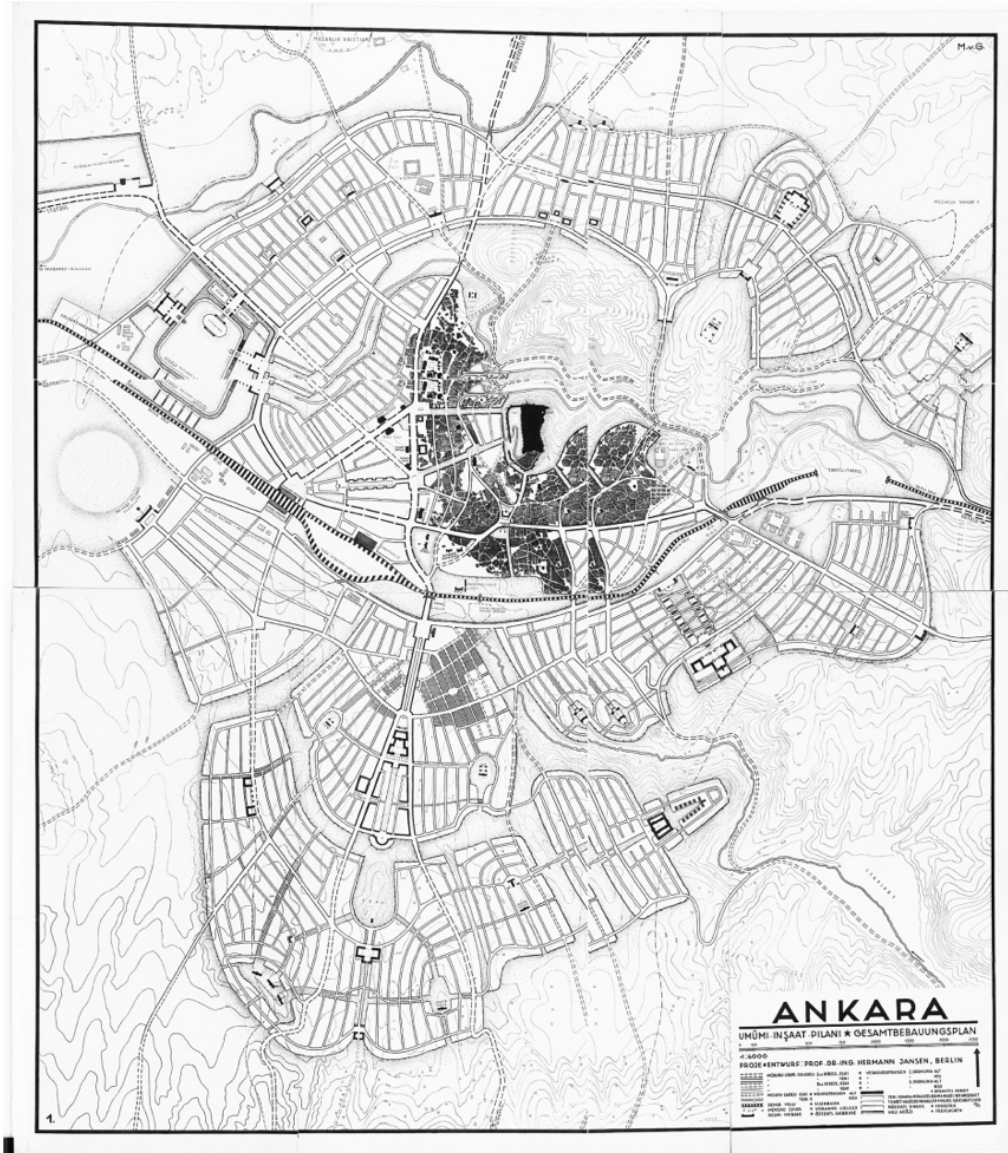
sonuçları, yok olan dönem yapıları ve kültürel miras örnekleri tartışılacaktır. Ek olarak, dönem dönem yoğunluğu artmakla birlikte sürekli olarak bir gecekondulaşmanın var olduğu semtte, bu alanlardaki kentsel dönüşüm projelerinin getirdikleri - ve götürdükleri - ayrıca ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Cebeci, kentsel dönüşüm, koruma, kültürel miras*

1. GİRİŞ

Kurtuluş Savaşı'nın merkezi olarak seçilen Ankara, savaşın kazanılmasından sonra Yeni Cumhuriyet'in başkenti olarak ilan edilmiş; Yeni Cumhuriyetçiler, yeni başkent Ankara'nın inşasıyla modern Türk ulusunun ideolojisini göstermeyi ve bir bakıma sergilemeyi amaçlamışlardır. Ankara'nın Yeni Cumhuriyet'in başkenti olarak seçilmesinin temel nedenlerinden biri Zeynep Kezer tarafından çok yalın bir şekilde ortaya konmuştur: "Ankara'nın önemsiz geçmişi, Cumhuriyet modernleşmecilerinin Ankara'yı büyük hayallerini hayata geçirecekleri bir tabula rasa olarak algılamalarına ve tanımlamalarına olanak sağlamıştır." (Aktaran Bozdoğan, 2002).

Ankara'nın başkent ilan edilmesinin hemen ardından kent planı için girişimler başlatılmış ve kentin ilk planı 1924 yılında Alman planı Dr. Carl Cristoph Lörcher tarafından, daha sonraki planlama çalışmalarının da temel kararlarını içeren eski şehir ve Yenişehir olarak iki bölüm halinde hazırlanmıştır (Cengizkan, 2004). Daha sonra kente modern bir imaj kazandırılması kararıyla 1927 yılında yeni Ankara nazım planı için uluslararası bir yarışma düzenlenmiş ve Berlinli mimar Hermann Jansen'in o dönemde Avrupa'da hakim olan Bahçe Şehir Hareketi'nin fikirlerine dayanan planı yarışmayı kazanmıştır (Deriu 2013, 500) (Şekil 1). Jansen, 1927 tarihli plan taslağında kenti işlevlerine göre bölgelere ayırmış ve parçalar arasındaki açık alan ilişkisini serbest yüzeyler üzerinden kuran bir şema sunmuştur (Burat 2008, Yabacı, Yavuz ve Kavurmacı 2017). Lörcher tarafından kentin kuzey ve güney aksında büyümesi öngörülmüş, Jansen tarafından Yenişehir'in uzantısı olarak batıda Sanayi Gelişim Bölgesi ve doğuda Yüksek Öğrenim Bölgesi ile ana aksa dik doğu ve batı yönünde ikinci bir omurga oluşturulması önerilerek kentin büyümesinde yeni bir yön çizilmiştir.

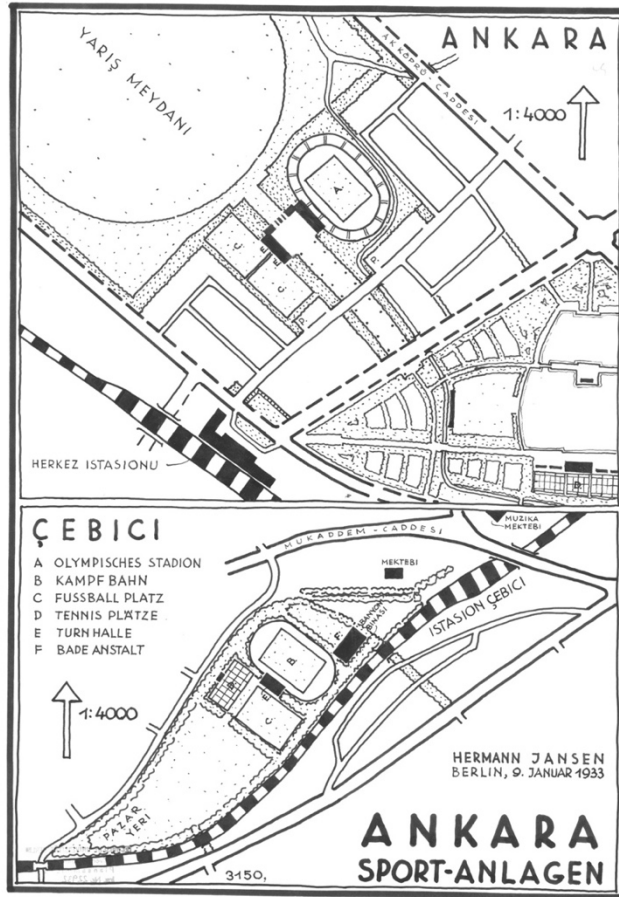
Şekil 1. Jansen Planı. Architekturmuseum der TU Berlin, Inv. Nr. 22583.

2. CEBECİ SEMTİ: OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

Cebeci, Jansen Planı'nda belirlenen Yüksek Öğrenim Bölgesi'nin gelişimi için seçilen alandır (Şekil 2). Ayrıca, Cumhuriyet'in başkenti olduktan sonra kentin kale eteklerine doğru genişlemesine bağlı olarak yeni konut yerleşimleri oluşmuştur. Ayrıca Cebeci, eski ve yeni kente yakın olması nedeniyle Ankara'nın başkent ilan edilmesinden hemen sonra yerleşmek için seçilen gecekondü alanlarından biri olmuştur (Şenyapılı, 2004). Planda Cebeci bölgesi orta gelir grubuna yönelik konut alanı olarak önerilmiştir. Ayrıca, yukarıda da belirtildiği gibi, Cebeci'nin yüksek öğrenim binalarına ev sahipliği yaptığı düşünülmektedir. Jansen, Cebeci'nin anıtsal yapıların inşası için uygun bir semt olduğundan bahsetmiş ve İstanbul'dan Ankara'ya taşınması planlanan Mühendis Mektebi gibi okullar için Cebeci semtinin üst kottarını önermiştir (Alpagut,

Bu plandan önce, 1950'li yıllarda Cebeci Çayırı sirk, odun deposu, atış poligonu, lunapark, çay bahçesi gibi farklı işlevler için sürekli olarak parçalar halinde kiralanmıştır. Yeni imar planında ise Cebeci Çayırı stadyum ve spor tesisleri için ayrılmıştır. 1930'ların başında yapılmış olan 19 Mayıs Stadı yetersiz kaldığından 1967 yılında ikinci bir stat olarak Jansen Planında da spor yeri olarak gösterilmiş olan alanda Cebeci Stadı'nın yapımına karar verilmiştir (Şenyapılı, 1985) (Şekil 3). Ayrıca, 1957 tarihli Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından açılan "25.000 Kişilik Cebeci Stadı" yarışması literatürde bulduğumuz en erken tarihli stadyum yarışmasıdır. Yarışmayı Vahit Erhan, Yani Çakıroğlu, Hüseyin Baban ekibi kazanmış, Seyfi Arkan ise ikinci olmuştur. 1963'te temeli atılan stad 1967'de kullanıma açılmıştır.

Cebeci sakinleri ve/veya dükkân sahipleri ile yapılan çalışma kapsamında birçok kişi 1950'li yıllarda akrabalarının ya da arkadaşlarının bölgede oda ya da ev kiralandığına dair anılarını anlatmıştır. Şenol Cantek ve Zırh (2014) tarafından yürütülen çalışma kapsamında Cebeci sakinleriyle görüşmeler yapılmış; bunlardan biri 1950'li ve 1960'lı yıllarda Cebeci'nin konumu itibarıyla Ankara'nın bir numaralı semti olduğundan ve yaşanacak başka lüks bir semt olmadığından bahsetmiştir. Semt sakinlerinden çok öğrencilere, hocalara ve diğer çalışanlara hizmet veren lokantalar, aşevleri, pastaneler ve kahvehaneler, fakülteler ile semt arasındaki ilişkiyi sağlayan başlıca unsurlardır. Cebeci'de çok sayıda öğrenci ve bekâr hizmetli bulunmakta, buna bağlı olarak otel, yurt ve öğrenci/bekâr evleri yer almaktaydı.

Şekil 3. Jansen Planı'nda Cebeci Çayırı ve Stad önerisi. Architekturmuseum der TU Berlin, Inv. Nr. 22932.

AMANPB tarafından hazırlanan 1990 planı kararı ile kentin batıya doğru gelişmesi önerilmiş, bu karar doğrultusunda bu aks boyunca sanayi bölgeleri ve konut alanları önerilmiş ve bu alanlarda toplu konut projeleri geliştirilmiştir. Kentin bu yayılma sürecinde Cebeci semtini de içine alan kentin çekirdeği üst sınıflar tarafından terk edilmeye başlandı. Ayrıca, orta sınıflar da konut kooperatifleri aracılığıyla banliyö alanlarına doğru harekete dahil olmuştur (Batuman, 2013). Nihayetinde, nüfusun dışa doğru hareketiyle birlikte kentteki gelişmeler, değişimler ve mücadeleler daha çok kent merkezinin dışında görülmeye başlanmıştır. Buna bağlı olarak Cebeci semtinin daha yerleşik olduğu ve kendi içinde küçük işlevsel, mekânsal ya da sosyal değişimlerle istikrarlı bir duruma sahip olduğu söylenebilir.

2.2. Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü

Siyasal Bilgiler Fakültesi, Jansen planında belirtilen alana inşa edilen ve bugün Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü alanında inşa edilen ilk yapıdır. Ernst Egli tarafından tasarlanan yapının inşaatına 1935'te başlanmış ve 1936'da okul yeni binasına taşınmıştır. İkinci yapı olan Hukuk Fakültesi binası ise Recai Akçay tarafından tasarlanmış, 1936'da yapımına başlanan yapı 1949 yılında tamamlanmıştır. Yıllar içinde iki fakülteye de ek yapılar yapılarak güneye doğru, belirlenen alanda büyümüşlerdir. Kampüsteki bir diğer fakülte olan Eğitim Fakültesi için bina yapılmaya karar verildiğinde 1950'lerde ülke genelinde görülen gecekondu probleminin bir sonucu olarak, fakülteye ayrılan alanın gecekonduyla dolu olduğu gerçeğiyle karşılaşmıştır. Sürekli bir yıkım sonrası bir gecede ortaya çıkan gecekondu problemi sonrası alan kamulaştırılmış ve 1969 yılında Engin Ünal tarafından tasarlanan yapının inşasına başlanmış, 1976'da tamamlanmıştır. 1990larda son inşa edilen ek yapı ile birlikte kampüs nihai sınırlarına ulaşmış, 1998'de alınan kararla birbirinden bağımsız çalışan fakültelerin tek bir kampüs içinde birlikte işlemesi amacıyla, alanın etrafı duvarlarla çevrilerak kampılar konmuş ve bir peyzaj projesi hazırlanarak alan bugünkü haline getirilmiştir (Şekil 4). Bu süreçler boyunca alanda, özellikle Eğitim Fakültesi için ayrılan parselde 1930lardan itibaren gecekondu yerleşimleri görülmüş bu durum 1950ler sonrası en yoğun haline ulaşmıştır. Eğitim Fakültesi'nin inşası ancak alanın kamulaştırılarak söz konusu alanın gecekondulardan temizlenmesi ile gerçekleştirilebilmiştir.

Şekil 4. 1999 yılından Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü (ilef arşivi)

3. SEMTİN GELİŞİMİNDE YENİ BİR DÖNÜM NOKTASI: KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ

Kentsel dönüşüm ve/veya yenileme, literatürde genel olarak; çöküntü alanı haline gelmiş veya bozulmaya uğramış kentsel mekânların ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını iyileştirmeye yönelik, bütüncül ve entegre yaklaşımlar içeren strateji ve eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, hem kentin fiziksel ve toplumsal sorunlarına çözüm üretmeyi hem de kentsel alanların daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Cihangir Çamur ve Korkmaz, 2021). Başlangıçta İngiltere kentlerinde uygulanmaya başlayan ve zamanla diğer Avrupa ülkelerine yayılan bu kentsel müdahale yaklaşımı, dezavantajlı grupların barınma koşullarını iyileştirmeyi ve onlar için daha sağlıklı, güvenli ve işlevsel yaşam alanları oluşturmayı amaçlamıştır. Müdahale aynı zamanda, suç oranlarının yüksek olduğu düşünülen kentsel çöküntü bölgelerinin fiziksel ve sosyal olarak yeniden yapılandırılmasını da hedeflemiştir (Görgülü, 2014). Türkiye’de kentsel dönüşüm kavramı, özellikle 1999 Marmara Depremi’nin ardından yapı güvenliği ve afet riskine karşı alınması gereken önlemler çerçevesinde gündeme gelmiştir. Ancak dönüşüm süreçlerinin, kaçak yapılaşma ve sağlıksız imar uygulamalarının hâkim olduğu alanlarda yoğunlaşması, uygulamaların çoğunlukla fiziksel yenileme boyutuna indirgenmesine neden olmuştur. Bu durum, kentsel dönüşümün sosyal, ekonomik ve çevresel bileşenlerinin geri planda kalmasına yol açmaktadır (Görgülü, 2014).

Süreçte pek çok yasal düzenleme yapılmıştır ancak son olarak 6306 sayılı Kanun, Türkiye’de afet riski taşıyan yapı stokunun yenilenmesine yönelik teknik ve hukuki altyapıyı oluşturmak üzere 16 Mayıs 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun, yalnızca afet riski altındaki alanları değil, münferit riskli yapıların bulunduğu arazileri de kapsayarak, yapı ölçeğinde dönüşüm uygulamalarının önünü açmıştır. Bu düzenleme, risk azaltma, yapı güvenliği ve kent bütününde sürdürülebilir yerleşim hedefleri açısından önemli bir dönüm noktasıdır.

3.1. Kentsel Dönüşümün Odağındaki Semt Cebeci

Ankara’nın başkent olarak ilan edilmesinden beri sürekli bir gelişim ve dönüşüm için de olan Cebeci semti, son yıllarda, özellikle 2012’deki - kısa adıyla ‘kentsel dönüşüm yasası - yasa ile birlikte yoğun bir yıkım-inşa faaliyeti dönemine girmiştir. Bu kapsamda çok farklı ölçeklerde kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirildiği görülmüştür ve bu faaliyetler halen devam etmektedir.

3.1.1. 50. Yıl Parkı ve Çevresi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi^{1 2}

Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içinde 6306 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği tarih olan 2012 itibarıyla 45 adet kentsel dönüşüm plan-projesi ilan edilmiş olup, 45 dönüşüm proje alanına ait Ankara Bölge İdare Mahkemeleri’nde Aralık 2010 itibarıyla açılan ve sonuçlanan 83 dava bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi bu süreçte açılan davalardan dördünü kazanmıştır (Cihangir Çamur ve Korkmaz, 2021).

¹https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.ankara.bel.tr/files/2613/6687/9074/K13_653.doc&ved=2ahUKEwjc-M-p0bWOAxWQPEDHdVCEhIQFnoECCEQAQ&usq=AOvVawIhoEniRrKdjOoF1IsVri3

²https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.ankara.bel.tr/files/6813/4071/2931/K12_988.doc&ved=2ahUKEwjc-M-p0bWOAxWQPEDHdVCEhIQFnoECA4QAQ&usq=AOvVaw31tXnRwA-HtYGjxiynq4CU

Büyükşehir Belediyesi lehine sonuçlanan davalardan birisi 50. Yıl Parkı ve Çevresi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesidir. Proje alanı Ankara Hukuk Fakültesi güneydoğusu ve Kızılay kent merkezinin doğu kısmını kapsayan 116 hektarlık alanı kapsamaktadır ve alanda 2 bin 600 gecekondur yer almaktadır. Proje alanı gecekondur alanı olup, dönüşüm ve gelişim projesiyle, son dönemlerde suç yuvasına dönüşen 50. Yıl Parkı'nın çevresindeki gecekondulardan arındırılması, yapılacak park ve konut alanıyla alanın yeni bir kimliğe büründürülmesi amaçlandığı belirtilmiştir.

2005 yılında onaylanan proje kapsamında 2009 yılında 50. Yıl Parkının açılışı (Şekil 5) yapılmış, yakın bir gelecekte de park etrafındaki yerleşim yerlerine kentsel dönüşüm projesi uygulanacağı belirtilmiştir. 2015 yılına gelindiğinde henüz alandaki gecekonduların yıkımına başlanmadığı görülmektedir. Son olarak belediye yönetiminin değişmesiyle, 2021 yılında ihaleye çıkılarak alandaki dönüşüm çalışmaları başlamıştır (Şekil 6-7).

Şekil 5. 50.Yıl Parkı3

Şekil 6. Kampüsün güneyinde yer alan gecekondur bölgesi (Azize Elif Yabacı, 2017).

³ https://tr.wikipedia.org/wiki/50._Yıl_Parkı#/media/Dosya:50._yıl_parkı_-_panoramio.jpg

Şekil 7. Kampüsün güneyinde gecekondular bölgesinde inşa edilen yeni konut blokları (Azize Elif Yabancı, 2023)

3.1.2. Cebeci Stadi'ndan Millet Bahçesine

Cebeci Stadi 2017'de kullanıma kapatılarak 2021'de yıkılmıştır (Şekil 8). Yıkılmadan önce kapasite açısından Türkiye'nin beşinci, Ankara'nın ise en büyük stadyumu olarak hizmet vermiştir. 2017 yılında kullanıma kapatılmadan önce uzun süre terk edilmiş olarak kalan Cebeci Stadi yerine 2014'te AVM-Rezidans inşa edilebilmesi için Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yaptığı imar planı değişikliği Şehir Plancıları Odasının açtığı dava sonrası iptal edilmiştir.

Şekil 8. Cebeci Stadi'nda yıkım⁴

⁴ <https://bianet.org/haber/millet-bahcesi-yapilmak-istenen-cebeci-stadi-nda-yikim-basladi-246917>

Temmuz 2021'deki yıkım öncesinde Cebeci Stadyumu'nun yıkılarak, alanına millet bahçesi ve cami yapılması planlandığı bilgisi üzerine içinde cami, kiraathane ve otopark da bulunan millet bahçesi projesine yönelik plan değişiklikleri yargıya taşınmıştır. Ekim 2022'de, daha önce yürütmesi durdurulan söz konusu planlar yargı kararıyla iptal edilmiş⁵ ve tartışmalar sürerken 29 Kasım 2022'de, TOKİ tarafından tarihi Cebeci İnönü Stadyumu'nun yerine yapılması planlanan Cebeci Millet Bahçesi'nin ihalesinin gerçekleştirildiği duyurulmuştur. Sonrasında ise Şubat 2023'te yapılacak parkın ihalesinin gerçekleştirildiği duyurulmuştur.

Projeyi hazırlayan ofisin⁶ internet sitesinde projeye dair 3 boyutlu görsellere ulaşılabilmekte, ayrıca inşasına başlanan, proje kapsamında planlanan yapıların fotoğrafları da çeşitli haber sitelerinde paylaşılmaktadır. Projenin 2025 yılında tamamlanması planlandığı belirtilmiştir.⁷

3.1.3. Noktasal Müdahaleler

Son yasal düzenlemeyle önü açılan tek yapı ölçeğinde dönüşümün örnekleri Cebeci semtinde özellikle son yıllarda çokça görülmeye başlanmıştır (Şekil 9). Semtin ara sokakları, sürekli bir yıkım ve yeniden yapım döngüsünde olan yapılar ve sürekli inşaat faaliyeti döngüsü altındadır (Şekil 10). TED Üniversitesi'nde yürüttüğümüz bilimsel araştırma projesi kapsamında yapılan yerinde analiz çalışmalarının sonucunda da semt içinde özellikle Ankara Üniversitesi kampüsü arkasındaki alanda homojen olarak dağılmış noktasal müdahaleler görünür hale gelmiştir (Şekil 11).

Şekil 9. Cebeci ara sokaklarında bir kentsel dönüşüm projesi inşaatı (Azize Elif Yabacı, 2023)

⁵ <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12636>

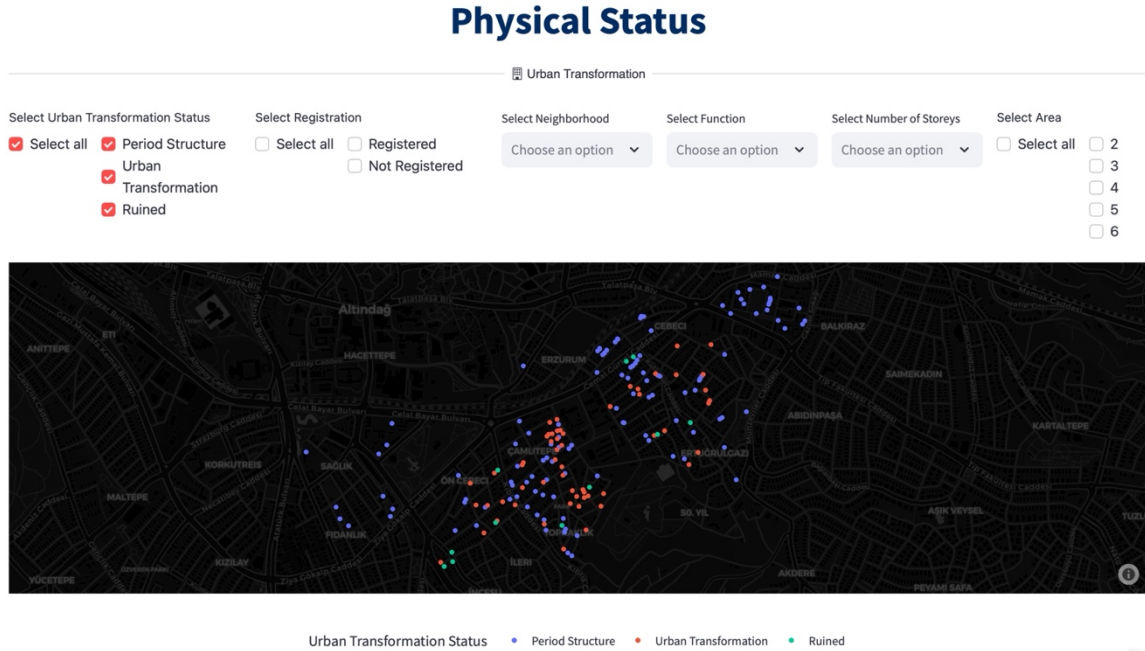
⁶ <https://promimproje.com/projects-item/cebeci-millet-bahcesi/>

⁷ <https://ankaraulusgazetesi.com.tr/ozel-haberler/cebeci-inonu-stadyumunun-yerine-insa-edilen-millet-bahcesi-projesinde-1894h>

Şekil 10. Sürekli tekrarlanan yıkımlardan bir örnek (Azize Elif Yabacı, 2023)

Semtin tarih boyunca geçirdiği dönüşümler sonrası - kat artırımı kararları, işlev değişiklikleri, yıkımlar, vb. -, yakın geçmişte yapı ölçeğindeki noktasal müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Sokak silüetlerinin farklılaştığı, farklı yapı tipleri, malzeme kullanımı, kat yüksekliği gibi varyasyon getirmekten çok ortak dilin bozulmasına yol açan bu müdahaleler, semte farklı ölçeklerde zarar vermektedir.

Şekil 11. Cebeci semtindeki ayakta olan, yıkılan ve kentsel dönüşüme uğrayan yapıların dağılımını gösteren analiz

3.2. Projeler Sonrası Cebeci

Büyük ölçekli kentsel dönüşüm projeleri yakın zamanda tamamlanmak üzere devam ederken, Cebeci semtinde yapı ölçeğindeki yık-yeniden yap döngüsünün ne zaman biteceği veya bitip bitmeyeceğine dair herhangi bir bilgi ya da emareye ulaşılamamıştır. Yöneticilerin ve uygulayıcıların önemli bir gelir kaynağı olarak gördükleri söz konusu inşaat faaliyetleri, kimi semt sakini tarafından olumlu karşılanırken kimileri tarafından da tepki görmektedir.

Evlerine, apartmanlarına ve semte bağlılık (*place attachment*) geliştirmiş olan kullanıcılar için söz konusu dönüşümler bir kayıp anlamına gelirken, bazı kullanıcılar içinse yaşam koşullarının iyileştirilmesi anlamına geldiği için söz konusu projeler semt sakinleri için aynı zamanda bir çatışma alanı da yaratmaktadır. Semtte yaşamayan konut sahipleri içinse bu durum ekonomik gelirin iyileşmesi anlamına geldiği için kullanıcıdan bağımsız olarak karar veren mercii olarak genellikle bu durumun destekleyicileri arasında yer almaktadırlar.

Yasanın onaylandığı 2012 senesinden bu yana, ama özellikle son 5-10 yıl çerçevesinde yoğunlaşan kentsel dönüşüm faaliyetleri, Cebeci semtini devamlı bir inşaa sahası haline gelmesine yol açmıştır. Öncelikle yıkım odaklı olan - gecekondularla başlayan ve Cebeci stadi ile devam eden - bu çalışmalar, semtin hem günlük hayatının bir parçası olmuş hem de karakterinin sürekli bir değişim içinde olmasına yol açmıştır. Özellikle tek yapı ölçeğindeki projelerde sokak ve semt ölçeğinde analizlerden bağımsız, var olan mevcut dokuyla herhangi bir ilişki kurma çabasında olmayan cephe ve kütle kararlarında var olan sınırlar dışında herhangi bir arayışta olmayan, birbirinden tamamen farklı ve referanssız projeler, semtin var olan dokusunu tamamen değiştirmekte ve karaktersizleştirmektedir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Vitor Oliveira V.Kentsel Morfoloji Sempozyumu'nda yaptığı ufuk açıcı konuşmasında kent morfolojisi ve geçirdiği değişimlerden bahsederken, kentlerdeki konut dokusunu ele alma biçimimizi sorgulatacak bir soru sordu: kent dokusunda uygulanan projeler, meydana gelen değişimler ve tüm bu gelişim sürecinde "sıradan" olana ne oluyor?

Yukarıda Ankara kent dokusu ve Cebeci'deki semt dokusunun gelişimi detaylı olarak anlatılırken, aslında kentteki önemli bir kültürel miras odağının tarihsel süreci de anlatılmıştır. Kentin başkent olarak ilan edilmesinden günümüze sürekli olarak kullanımda olan, süreçteki planlama kararları ya da önemli işlev değişiklikleri sonucu değişen ve gelişen bir semt olarak Cebeci, bugün yoğun bir şekilde devam eden kentsel dönüşüm projeleriyle bu zenginliğini kaybetme noktasındadır (Şekil 12-13).

Şekil 12. Semtteki farklı dönemlerden kalan sivil mimarlık örnekleri (Azize Elif Yabacı, 2017)

Cebeci Stadi gibi sıradanlığın tam karşısında bulunan bir yapının bile kolayca gözden çıkarıldığı bir planlama ortamında, "sıradan" olarak görülen sivil mimarlık örneklerinin geleceği çok daha karanlık gözükmektedir. Bugün neredeyse kentin her sokağında bir yıkım/inşaat faaliyetine rast gelmek mümkündür. Belli aralıklarla semti ziyaret edildiğinde, biten projenin ardından hemen yenisinin başladığı, sokakların ve semtin kimliğini oluşturan mimari dilin yavaş yavaş yok olduğu kolaylıkla gözlemlenebilir. Tescilli yapıların bile tehlike altında olduğu ülkemizde, tescillenmesi için büyük çabalar gösterilmesi gereken ve çoğu zaman tescillenmeyen modern sivil mimarlık örneklerinin korunması, zorlu bir mücadele alanı olarak kabul edilmelidir.

Cebeci Stadi gibi sıradanlığın tam karşısında bulunan bir yapının bile kolayca gözden çıkarıldığı bir planlama ortamında, “sıradan” olarak görülen sivil mimarlık örneklerinin geleceği çok daha karanlık gözükmektedir. Bugün neredeyse kentin her sokağında bir yıkım/inşaat faaliyetine rast gelmek mümkündür. Belli aralıklarla semti ziyaret edildiğinde, biten projenin ardından hemen yenisinin başladığı, sokakların ve semtin kimliğini oluşturan mimari dilin yavaş yavaş yok olduğu kolaylıkla gözlemlenebilir. Tescilli yapıların bile tehlike altında olduğu ülkemizde, tescillenmesi için büyük çabalar gösterilmesi gereken ve çoğu zaman tescillenmeyen modern sivil mimarlık örneklerinin korunması, zorlu bir mücadele alanı olarak kabul edilmelidir.

Şekil 13. Semtteki modern sivil mimarlık örneklerinin bugünkü durumu (Azize Elif Yabancı, 2023)

Cebeci Stadi gibi sıradanlığın tam karşısında bulunan bir yapının bile kolayca gözden çıkarıldığı bir planlama ortamında, “sıradan” olarak görülen sivil mimarlık örneklerinin geleceği çok daha karanlık gözükmektedir. Bugün neredeyse kentin her sokağında bir yıkım/inşaat faaliyetine rast gelmek mümkündür. Belli aralıklarla semti ziyaret edildiğinde, biten projenin ardından hemen yenisinin başladığı, sokakların ve semtin kimliğini oluşturan mimari dilin yavaş yavaş yok olduğu kolaylıkla gözlemlenebilir. Tescilli yapıların bile tehlike altında olduğu ülkemizde, tescillenmesi için büyük çabalar gösterilmesi gereken ve çoğu zaman tescillenmeyen modern sivil mimarlık örneklerinin korunması, zorlu bir mücadele alanı olarak kabul edilmelidir.

Modern mirasın korunmasında karşılaşılan en büyük sorunlardan biri olarak “nadirlik” değerinin bulunmayışı, Cebeci'nin sahip olduğu kültürel miras dokusu için de geçerliliğini korumaktadır. Kentlinin her gün yüzlerce örneğini gördüğü, günlük yaşamının bir parçası olan bu kültürel miras örneklerinin birer kentsel dönüşüm projeleriyle yıkılıp yitirilmesi de bu nedenle henüz bir tehdit olarak algılanmamaktadır. Halbuki, yaklaşık yüz yıllık bir zaman diliminde oluşmuş ve neredeyse her aşamasında bir önceki dönemin örneklerinin çoğunun yitirildiği bu süreçte kontrolsüzce uygulanan bu yıkımlar semtin ve kentin kültürel miras zenginliği için önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Günlük yaşamın bir parçası olan ve “sıradan” olarak görülen, korunması için bir değer atfedilemeyen, yapı olarak korunması dışında bir

bütün olarak bir aradalığının da önemli olduğu yapılardan oluşan bu kent dokusu için bir önlem alınmadığı sürece, her sokak ve her yapı kentsel dönüşüm projeleriyle birlikte yitirilecektir.

5. KAYNAKÇA

- Alpagut, L. (2005). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'daki Eğitim Yapıları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Batuman, B. (2013). "City Profile: Ankara", *Cities* 31, 578-590.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernism and Nation Building: Turkish Architectural Culture in the Early Republic*, Washington, the University of Washington Press.
- Burat, S. (2008). *The Changing Morphology of Urban Greenways, Ankara, 1923-1960*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ODTÜ.
- Cengizkan, A. (2004). *Ankara'nın İlk Planı: 1924-26 Lörcher Planı*, Ankara, Ankara Enstitüsü Vakfı&Arkadaş Yayıncılık.
- Cihangir Çamur, K., Korkmaz, C. (2021). İnşaat Odaklı Ekonomide Kentsel Dönüşüm Mevzuatının Dönüşümü, Pratiği ve Planlama İlke-Esasları Çatışması: Mahkeme Kararlarında Ankara Örneği. *Planlama Dergisi*, 31(1): 95-107 | DOI: 10.14744/planlama.2020.76993
- Deriu, D. (2013). Picturing Modern Ankara: New Turkey in Western Imagination, *Journal of Architecture*, 18: 4, pp. 497-527.
- Görgülü, Z. (2014). Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz. Tmmob İzmir Kent Sempozyumu Bildirileri, 767-780. <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/05/200872.pdf>
- Şenol Cantek, F. & Zirh B. (2014). "Bir Semt Monografisine Doğru: Cebeci'ye Bakmak", *İdealkent*, Sayı:11, ss. 138-170, Ankara
- Şenyapılı, T. (1985). *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960)*, Batıkent Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği, Ankara.
- Şenyapılı, T. (2004). *Barakadan Gecekonduya: Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü 1923-1960*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yabancı, Yavuz & Ataç Kavurmacı. (2017). Within and Against Urban Regeneration: The Case of TED Ankara College as a Representation of Modern Heritage. *Urbanistica Informazioni* , cilt.272, ss.476-480.
- <http://www.mimarlarodasiankara.org/yarismalardizini/>
- https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.ankara.bel.tr/files/2613/6687/9074/K13_653.doc&ved=2ahUKEwjc-M-p0bWOAxWIQPEDHdVCEhIQFnoECCEQAQ&usg=AOvVawIho_EniRrKdjOoF1IsVri3
- https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.ankara.bel.tr/files/6813/4071/2931/K12_988.doc&ved=2ahUKEwjc-M-p0bWOAxWIQPEDHdVCEhIQFnoECA4QAQ&usg=AOvVaw31tXnRwA-HtYGjxiynq4CU
- <https://bianet.org/haber/millet-bahcesi-yapilmak-istenen-cebeci-stadi-nda-yikim-basladi-246917>
- <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=12636>
- <https://promimproje.com/projects-item/cebeci-millet-bahcesi/>
- <https://ankaraulusgazetesi.com.tr/ozel-haberler/cebeci-inonu-stadyumunun-yerine-insa-edilen-millet-bahcesi-projesinde-1894h>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/50._Yıl_Parkı#/media/Dosya:50_yil_parki_-_panoramio.jpg